

Diarienummer: DO 2025/1983
Handling: 2025.26052

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) yttrande är avgränsat till frågor som rör DO:s uppdrag.

Inledande synpunkter

DO har i olika sammanhang uppmärksammat att diskriminering förekommer i skolan, och att det förekommer brister i skolans arbete med att motverka och förebygga diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Det är vanligt förekommande att elever utsätts för trakasserier som har samband med funktionsnedsättning och med etnisk tillhörighet i skolan.¹ Av anmälningarna till DO framgår också att elever med funktionsnedsättning inte får det stöd i skolan som de har rätt till. Det handlar ofta om att skolor inte vidtar tillräckliga stöd- och anpassningsåtgärder för att tillgängliggöra skolan.² Det framgår också att skolpersonal kan ha svårt att identifiera trakasserier liksom att det finns brister i skolors utrednings- och åtgärdsskyldighet av trakasserier i skolan.³

Utbildningen inom skolväsendet ska enligt skollagen förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Skolan ska också ge stöd och stimulans utifrån elevers olika behov, samt samarbeta med hemmen för att främja barns allsidiga personliga utveckling.⁴ Diskriminering är förbjuden inom skolan och skolan ska arbeta både med att förebygga

¹ Se till exempel DO:s årliga rapporter om förekomsten av diskriminering (DO:s rapport 2023:3 och 2024:2).

² Kortanalys 2023:1 Diskriminering som har samband med funktionsnedsättning i skolan, Diskrimineringsombudsmannen Solna 2023.

³ Förekomst av diskriminering 2024 Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen (DO Rapport 2024:2).

⁴ Skollagen (2010:800) 1 kap. 4 §.

diskriminering och med att utreda och åtgärda trakasserier och sexuella trakasserier.⁵ Enligt barnkonventionen har barn rätt till en utbildning som syftar till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga samt utveckla respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt för principerna i Förenta nationernas stadga.⁶

DO ser mot denna bakgrund med oro på att utredningens förslag är en del av en genomgående linje i flera aktuella utredningar på skolområdet, där rättighetsperspektiv, värdegrundsarbete och stödinsatser prioriteras ned. DO anser att utredningen och flera av utredningens förslag saknar en mer djupgående analys ur ett diskrimineringsperspektiv. DO anser att flera av utredningens förslag medför risker för diskriminering och hinder för lika möjligheter och rättigheter. DO avstyrker därför flera av förslagen av skäl som anges nedan.

Därtill vill DO påpeka att det stora antalet samtida och delvis överlappande utredningar och förslag på skolans område gör det svårt att få en överblick av de samlade konsekvenser som förslagen kan få. DO vill därför betona att det i den fortsatta lagstiftningsprocessen görs en samlad konsekvensbeskrivning av samtliga förslag som nu föreslås på skolans område.

Förslag om förändringar i skollagens inledande delar

DO avstyrker förslaget om förändringar i utbildningens syfte i skollagens 1 kap 4 §

DO avstyrker förslaget att skrivningarna om att hänsyn ska "tas till barns och elevers olika behov" samt om att barn och elever ska "ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt", tas bort ur skollagens inledande kapitel. DO befärar att om barns och elevers olika behov inte längre synliggörs i portalparagrafen riskerar det att leda till att barns och elevers olika behov inte längre tas samma hänsyn till i praktiken. Detta kan leda till risker för diskriminering utifrån samtliga diskrimineringsgrunder såväl som hinder för lika rättigheter och möjligheter.

⁵ Diskrimineringslagen (2008:567) 2 kap. 5 § och 7 § och 3 kap. 16 §.

⁶ Artiklarna 28 och 29.

DO avstyrker förslag om förändringar i utbildningens värdegrund i skollagens 1 kap 5 §

DO vill framhålla vikten av att principen om icke-diskriminering synliggörs i skolans värdegrund. Mot bakgrund av det avstyrker myndigheten förslaget om att skolans ansvar för att aktivt motverka alla former av kränkande behandling stryks ur skollagens inledande delar. Behovet av att tydligt markera mot kränkningar kvarstår och en förflyttning av denna centrala del från portalparagrafen till skollagens sjätte kapitel riskerar att leda till att den inte längre får samma tyngd och betydelse.

Därtill ställer sig DO frågande till betydelsen av den skrivning utredningen föreslår ska ersätta skrivningen i 1 kap 5 §. Myndigheten anser att ”hävda de grundläggande demokratiska värderingarna och främja de mänskliga rättigheterna” vare sig motsvarar den nuvarande skrivningens innebörd, tyngd eller placering i skollagen. Detta riskerar att bidra till att ansvaret för att aktivt motverka alla former av kränkande behandling urholkas. Det kan leda till ett minskat fokus på att utreda och åtgärda trakasserier såväl som på att arbeta förebyggande och främjande mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter. I sammanhanget vill DO även lyfta att en annan utredning samtidigt föreslår förändringar i skolpersonalens ansvar som allvarligt riskerar att försämra elevers skydd mot diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier i skolan.⁷ Detta i kombination med vad som ovan anförts om utredningens förslag gör att DO avstyrker förslaget.

Förslag om förändringar i rätten till extra anpassningar och särskilt stöd i skollagen

DO välkomnar förslaget om att särskilt stöd ska kunna ges både direkt efter en utredning och till elever där läraren bedömt att stödundervisningen inte räcker till. Genom att kunna anmälas till rektorn direkt, utan att en diagnos erhållits eller att stödundervisning först har prövats, förväntas elever kunna få särskilt stöd mer skyndsamt än idag vilket myndigheten ser positivt på.

DO instämmer i utredningens bedömning att formerna för den nya stödundervisningen och det särskilda stödet, den mer precisa gränsdragningen mellan dem samt elevernas rättigheter och skyldigheter i samband med utökad undervisningstid behöver utredas mer ingående än vad utredningen har haft möjlighet till. DO hänvisar här till DO:s kommande yttrande över betänkandet Förbättrat stöd i skolan⁸ där

⁷ Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet (SOU 2025:26).

⁸ SOU 2025:44.

myndigheten utvecklar synpunkterna på effekterna av förslagen mer ingående.⁹

DO vill dock lyfta farhågor om att förslagen om stöd och särskilt stöd utöver den ordinarie undervisningen riskerar att leda till att elever stigmatiseras, samtidigt som den ordinarie undervisningen kan skapa risker för diskriminering om elever som är i behov av stöd ska "sitta av" tiden i klassrummet i väntan på sin stödundervisning efter att ordinarie undervisning avslutats. Det är i sin tur oförenligt med de rekommendationer Sverige fått av FN:s funktionsrättskommitté, och alla barns lika rätt till utbildning på sätt som framgår av artikel 24 i funktionsrättskonventionen¹⁰. Mot bakgrund av detta vill DO framhålla vikten av att förslagen, om de genomförs, inte leder till ytterligare diskriminering av elever med funktionsnedsättning, och att förslagen utvärderas skyndsamt och återkommande.

Delbetänkandet Förbättrat stöd i skolan föreslår att en reglering av klass- och gruppstorlek ska utredas¹¹. DO menar vidare att förändringarna i skollagen och läroplanerna inte bör genomföras förrän en reglering av klass- och gruppstorlek utretts. Detta för att möjliggöra att förslagen kan genomföras utan att risken för diskriminering för elever med funktionsnedsättning ökar ytterligare.

DO avstyrker att vårdnadshavares inflytande vid rätten till stöd och särskilt stöd föreslås minska

Den nuvarande lydelsen i skollagens 3 kap. 5 § som anger att en elev ska få extra anpassningar innehåller en beskrivning av flera sätt på vilka det kan uppmärksammas om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla betygskriterierna eller kriterierna för bedömning av kunskaper. Dessa exempel ersätts i förslaget av att det är läraren som ska bedöma om en elev riskerar att inte tillgodogöra sig de kunskaper som anges i kurs- och ämnesplanerna. Motsvarande förslag lämnas också gällande skollagens 3 kap. 7 §, gällande särskilt stöd.

DO avstyrker detta förslag då det ofta är i samspelet mellan skola, elev och vårdnadshavare som behov av stöd kan tydliggöras. DO vill likt i yttrandet över Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (SOU

⁹ DO 2025/2733.

¹⁰ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

¹¹ SOU 2025:44 avsnitt 6.5.

2025:8)¹² påpeka att det kan vara av stor betydelse för många elever, men kan vara extra viktigt för exempelvis elever med funktionsnedsättning, att deras vårdnadshavare är delaktiga och har inflytande i skolan.

Förändringar i läroplanen kan leda till ökade risker för diskriminering och hinder för lika rättigheter och möjligheter

DO framhåller, likt i yttrandet över betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU2024:81) vikten av att principen om icke-diskriminering synliggörs i skolans värdegrund.¹³

Utredningen som nu läggs fram föreslår att skolans ansvar för att aktivt motverka alla former av kränkande behandling stryks ur skolans uppdrag i läroplanerna liksom att skrivningarna om jämställdhet, könstillhörighet och könsmönster tas bort. Detta i kombination med att ovan nämnda utredning föreslagit att ta bort krav på kunskap om mänskliga rättigheter (inklusive diskriminering) i lärarutbildningarnas examensmål, riskerar att leda till att vikten av principen om icke-diskriminering och skolans ansvar för att motverka diskriminering urholkas ur skolans värdegrund och läroplaner.

Diskriminering får genom förslagen på flera sätt en nedtonad roll i läroplanen i såväl avsnitten om skolans värdegrund som i avsnittet om skolans riktlinjer. Utredningen gör bedömningen att nuvarande läroplan innehåller dubbelregleringar och hänvisningar till exempelvis diskrimineringslagen, som kan tas bort till fördel för en tydligare läroplan. Exempelvis anger nuvarande läroplans inledning att

Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.¹⁴

I stället föreslås nu skolan verka för att *hävda de grundläggande demokratiska värderingarna och främja de mänskliga rättigheterna*, och ett av skolans mål är att *varje elev kan förstå, samspela med och respektera andra människor oavsett olikheter samt tar avstånd från våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling*. DO bedömer att den föreslagna

¹² DO 2025/1235.

¹³ DO 2024/7306.

¹⁴ Läroplan (Lgr22).

skrivningen inte motsvarar innebörden i den nuvarande läroplanens inledning.

Nuvarande läroplans riktlinjer anger att alla som arbetar i skolan ska ”aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling”. Utredningen föreslår nu att alla som arbetar i skolan i stället ska *främja samhörighet, jämlikhet och solidaritet och utgå från ett demokratiskt och fördomsfritt förhållningssätt samt visa respekt för den enskilda individen samt förmedla och förankra respekt för de lagar och andra regler som gäller i samhället*. DO anser inte att den nu föreslagna formuleringen i tillräcklig grad motsvarar den tidigare skrivningens innebörd. Detta riskerar att bidra till att skolpersonalens ansvar för att aktivt motverka alla former av kränkande behandling urholkas. Detta kan leda till risker för diskriminering utifrån samtliga diskrimineringsgrunder såväl som trakasserier och sexuella trakasserier samt hinder för lika rättigheter och möjligheter. Dessutom innebär det allmännas skyldigheter enligt 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen att det är lämpligt att läroplanen innehåller en uttrycklig skyldighet för skolpersonal att motverka diskriminering.¹⁵

Nuvarande läroplans riktlinjer för lärare anger vidare att läraren ska ”uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling”. Utredningen föreslår att denna skrivning tas bort. DO delar inte utredningens bedömning att skrivningen kan tas bort.

DO vill i sammanhanget framföra att myndigheten ser risker för diskriminering med de förslag som lämnas som, i kombination med de förändringar som föreslås för skolpersonals ansvar vid diskriminering och kränkande behandling i betänkandet Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet¹⁶, riskerar att öka markant.

I sammanhanget vill DO även påpeka att DO ser med oro på att det i betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning¹⁷ föreslås att flera viktiga delar i lärarutbildningen ska tas

¹⁵ Enligt denna bestämmelse ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

¹⁶ SOU 2025:26.

¹⁷ SOU 2024:81.

bort, vilket myndigheten avstyrkt.¹⁸ Det föreslås bland annat att stryka demokrati och mänskliga rättigheter ur beskrivningen av innehållet i lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna, samt att ta bort flera examensmål som relaterar till värdegrund, bland annat att lärarstudenter ska visa förmåga att förebygga och motverka diskriminering. DO vill betona vikten av att lärare har gedigen kunskap om hur diskriminering kan begränsa individers tillgång till mänskliga rättigheter.

DO avstyrker därför samtliga ovan nämnda förslag mot bakgrund av att de kan öka risker för diskriminering och utgöra hinder för lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund¹⁹.

DO avstyrker förslaget om ny formulering om nationella minoriteter

Utredningen föreslår vidare att de nationella minoriteterna inte längre ska synliggöras var och en för sig utan att läroplanen enbart refererar till "de nationella minoriteterna". DO avstyrker detta förslag och vill understryka att det är av yttersta vikt att de nationella minoriteterna judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar synliggörs i läroplanen och att de inte ses eller framställs som en homogen grupp, med ökade risker för diskriminering och hinder för lika rättigheter och möjligheter som följd.

DO avstyrker förslaget om att stryka sexualundervisningen ur skolans mål och uppdrag i läroplanerna

Flera undersökningar tyder på att sexualundervisningen behöver stärkas upp snarare än att få en nedtonad roll i undervisningen, att undervisningen har brister vilket riskerar att exempelvis osynliggöra hbtqi-personer i undervisningen, liksom att skolor sällan tar ett helhetsgrepp kring kunskapsområdet vilket gör att eleverna får begränsade möjligheter till bredd och fördjupning²⁰.

Diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier är alltför vanligt förekommande i skolan. Många tjejer utsätts för sexuella trakasserier. Över 60 procent av anmälningarna om sexuella trakasserier inom utbildningsområdet rör grundskolan. Det förekommer också anmälningar till DO om trakasserier som har samband med kön, sexuell läggning samt

¹⁸ DO 2025/1983.

¹⁹ Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

²⁰ Se exempelvis Folkhälsomyndighetens sammanställning av UNGKAB23 (2025), Skolinspektionen 2025:4, Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

könsöverskridande identitet eller uttryck. Med anledning av detta har DO lyft behovet av ett kunskapslyft om diskriminering i skolan.²¹

Mot denna bakgrund avstyrker DO förslaget att sexualundervisningen stryks ur skolans mål och uppdrag i läroplanen, då det riskerar att urholka kunskaperna om och förståelsen för kön, sexuell läggning och könsidentitet. Det riskerar i sin tur att såväl öka riskerna för diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier som att medföra ökade risker för hinder för lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av utredare Olivia Novotny. I den slutliga handläggningen har också experten Tarik Qureshi, strategiska rådgivaren Anna Ericsson och enhetschefen Cecilia Narby deltagit.

Lars Arrhenius

²¹ Förekomst av diskriminering 2024 Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen (DO Rapport 2024:2).